DİVRİĞİ KULUNCAK KÖYÜNDE BULUNAN BAZI DOKUMA ÖRNEKLERİNİN İNCELENMESİ VE RESTİTÜSYON ÇALIŞMALARI

Hülya KAYNAR[1]
Emine TONUS[2]

Öz

Son zamanlarda Türk kültürünün tanıtılması ve yaşatılması amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. Sanat eserlerinin onarımları (restorasyon ve konservasyon), belgelenmesi, koruma altına alınması, tanıtımının yapılması ve sergilenmesi büyük önem taşımaktadır. Sanayileşme, endüstrinin gelişmesi, kentlere göçün artması, popüler mesleklerin değişmesi vb. birçok nedenden dolayı taşınabilir kültür varlıkları kapsamında yer alan, halk kültürüne ait el sanatları da kaybolmaya, unutulmaya yüz tutmuştur. Bu araştırmada Divriği ilçesi Kuluncak Köyü'nde bulunan bazı dokumalar incelenerek teknik ve desen analizi yapılmıştır. Dokuma örnekleri yerinde incelenmiş, fotoğraflar çekilmiş ve yöre halkı ile yüz yüze görüşülerek, kayıt formları oluşturulmuştur. Örnek seçilen desenlerin bilgisayar ortamında restitüsyon çalışmaları yapılmıştır. Araştırmada 1 (bir) adet halı yaygı, 3 (üç) adet halı yastık, 1 (bir) adet halı çanta ve 1 (bir) adet kilim (cicim) örneği incelenmiştir. Yaprak, yıldız, çiçek, canavar ayağı, ejder, koçboynuzu, madalyon, post, goncagül, elibelinde, çengel, muska, göz, alem, stilize hayvan, akrep, kuğu, sandık, bereket, leblebili su, testere dişi, lale, gü, pıtrak, saç bağı motifleri kullanılmıştır. Halılarda Türk düğümü, düz dokumada ise, kilim ve cicim teknikleri uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Divriği, Kuluncak Köyü dokuma, halı, kültürel varlık

[1]Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Mimarlık Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Grafik Bölümü, SİVAS hkaynar(at)cumhuriyet.edu.tr / ORCİD NO: https://orcid.org/0000-0002-9442-6162
[2]Öğretim Görevlisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, SİVAS eminetonus(at)cumhuriyet.edu.tr / ORCİD NO: https://orcid.org/0000-0001-5065-1643

INVESTIGATION OF SOME WEAVING SAMPLES IN KULUNCAK VILLAGE OF DIVRIGI DISTRICT IN SIVAS AND RESTITUTION STUDIES

Abstract

Recently, many studies have been carried out in order to introduce and keep alive Turkish culture. Restoration (renewal and conservation), documentation, protection, promotion and exhibition of art works have great importance. For many reasons such as industrialization, development of industry, increase in migration to cities, change of popular professions; handcrafts which are evaluated within the scope of movable cultural assets and belong to folk culture have been lost and forgotten. In this research, some weavings in Kuluncak Village of Divriği district were examined and technique and pattern analysis were conducted. Weaving samples were examined on site, photographs were taken and face-to-face interviews were made with local people and registration forms were created as well. The restitution studies of the selected patterns were performed on computer environment. In this research 1 (one) carpet beam, 3 (three) carpet pillows, 1 (one) carpet bag and 1 (one) rug (cicim) samples were examined. Leaf, star, flower, monster pillar, dragon, ram, medallion, post, rosebud, elibelinde, hook, amulet, eye, finial, stylized animal, scorpion, swan, chest, abundance, leblebili water, sawtooth, tulip, rose, xanthium and hair tie motifs are used in weavings. Turkish knot in carpets, rugs and cicim techniques in flat weaving were applied.

Keywords: Divriği, Kuluncak Village, weaving, carpet, cultural heritage

Giriş

> Evrensel kültür, insan eliyle yaratılan tüm evrensel değerleri içermektedir. Bunların başlıcaları toplum bilim, fen bilimleri, sanat ve felsefedir. Ulusal kültür, bir ulusu diğer uluslardan farklı yapan örf, adet, davranış ve imgesel özelliklerdir. Yerel kültür, bir zaman diliminde aynı bölgede yaşayan belli insan grubuna ait değerlerdir (İyi, 2003: 22).

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde, teknoloji ve iletişimde yaşanan hızlı gelişmeler sayesinde, yerel kültür özellikleriyle birlikte, ulusal kültürler de ortadan kalkarak, tek tip insan ve tek tip yaşam biçimine doğru gidilmektedir. İnsanlar teknolojinin olumsuz etkilerinden biri olarak değerlendirilen bu özellik sayesinde, "tek tip evrensel kültür" oluşturma yolunda ilerlemektedir. Sonucunda ise Ulusal ve yerel kültürlerin kayıt altına alması, koruması, yaşatılması ve tanıtılması büyük önem kazanmıştır.

Türk sanatı ve kültürü ile ilgili araştırmalar son zamanlarda artmış olmasına rağmen, köklü bir kültüre sahip olan Anadolu'da yaygın olarak yapılan halı kilim dokumalarla ilgili halen araştırılacak birçok yöre bulunmaktadır. Yerel kültüre katkıda bulunmak amacıyla Divriği ilçesi, Kuluncak Köyü çalışma evreni olarak belirlenmiştir.

> Divriği ve civarında, M.Ö. 2000'den itibaren çeşitli dönemlerde Hitit, Pers, Makedon, Roma, Sasani, Pavlikian, Bizans, Selçuklu ve Osmanlılar hakim olmuştur. Kente çeşitli dönemlerde verilen adlar kentteki kültür birikimini göstermektedir: "elAbrig" (Arapça), "Tephrice" (Tefrike, Bizans), "Difrigi" (Selçuk), "Divrik" veya "Divrigi" (Osmanlı). Kent Makedonya, Roma-Sasani, Bizans-Arap bölgeleri arasında bir sınır alanı konumunda bulunmuştur. Bölgenin Kafkasya, İran ve Arap yarımadası arasındaki konumu Ortaçağ ve öncesinde güney, doğu ve kuzeyden gelen düşünce akımlarına açık olmasını doğurmuştur. Divriği'nin Türk devri, Oğuz beylerinden Emir Mengücek Gazi'nin kurduğu Mengücekoğulları'nın Divriği kolunun tarihi ile özdeşleşmiştir. Mengücekoğulları, ilk Anadolu Türk beyliklerinin en eskisi ve en uzun yaşayanıydı. Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası'ndan oluşan külliyenin bânisi Ahmed Şah, Divriği Mengücekleri'nin dördüncü melikiydi. Divriği, Cumhuriyet döneminde Sivas'a bağlı bir ilçe merkezi haline getirilmiştir. (http://www.divrigi.bel.tr/divrigi.aspx, erişim tarihi: 12.09.2019)

> Anadolu'nun önemli dokuma merkezlerinden biri olan Sivas ve ilçelerinde, Türklerin Anadolu'ya göç ettikleri yıllardan bu yana dokuma yapıldığı bilinmektedir. Kırsal kesimde yaygın olarak yapılan dokumacılık, birçok nedenden dolayı günümüzde yok olmaya yüz tutmuştur. Anadolu'da yüzyıllardır yapılagelen el sanatları ile onun önemli bir kolu olan dokumacılık, somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesinde yer aldıktan sonra, kirkitli dokumalar üzerine yapılan çalışmalar önem kazanmıştır. Özellikle şahıslara ait olan koleksiyonlarda kullanım

amaçlı olduğu tespit edilen halılar, resmi olarak koruma altına alınamayacağı için belgeleme yoluna gidilmektedir. Bu amaçla halının, fotoğrafı çekilerek, teknik ve estetik özellikleri ile birlikte kimliği çıkartılıp, kayıt altına alınması gerekmektedir (Kaynar, Tonus 2018: 196).

Sivas köylerinde geleneksel yöntemlerle dokunan, yöreye özgü renk ve desen özelliği taşıyan "geleneksel Sivas halısı" önemli bir grubu oluşturmaktadır. Divriği, Gemerek, Gürün, Hafik, İmranlı, Kangal, Koyulhisar, Suşehri, Şarkışla, Yıldızeli ve Zara ilçelerine bağlı köylerde dokunan bu halılar, tüm araç ve gereçleri kendileri tarafından temin edilen, kış aylarında boş zamanları değerlendirmek üzere, sergi, çeyiz veya kişisel kullanım için dokunmuştur. Halı dokumada atkı, çözgü ve ilmede kendi hazırladıkları yün iplikler kullanılmış, boyamalar geleneksel yöntemlerle doğal bitkilerle yapılmış, motif ve desenler çoğunlukla eski veya kullanılan halılardan alınmış, natürel veya stilize bitkisel ve geometrik bezemeler kullanılmış, bunların arasında insan ve hayvan figürleri ile sembolik süslemelere de yer verilmiştir. Dokuyucular anlam yükleyerek adlandırmış, kırmızı ağırlıklı olmak üzere bordo ve siyah renkler kullanılmıştır. Halılarda kalite ve boyut olarak bir standardın olmadığı görülmüş, çoğunlukla madalyonlu halılara rastlanmıştır (Görgünay, 1976: 134 –137).

Bu araştırmada Sivas İlinin en önemli dokuma merkezlerinden biri olan Divriği ilçesinin Kuluncak Köyü'nde bulunan bazı dokumalar incelenerek teknik ve desen analizi yapılmıştır. Köyde bulunan kirkitli dokumalardan halı ve kilimler yerinde incelenmiş, fotoğrafları çekilmiş ve yöre halkı ile yüz yüze görüşerek edinilen bilgilerin kayıt altına alınması amaçlanmıştır. İncelenen ürünler köy halkının kullanmakta olduğu ürünlerdir. Bu nedenle kültür varlıklarının korunması ve yaşatılması amacıyla, örnek seçilen desenlerin bilgisayar ortamında restitüsyon çalışmaları yapılmıştır. Desenler birebir kalite ve renkte oluşturularak, yeniden dokunmak üzere kayıt altına alınmıştır.

Kuluncak Köyü'ndeki Bazı Dokuma Örneklerinin Teknik ve Desen Analizleri

Resim 1. Halı Yaygı Örneği ve Yüzey Kompozisyon Şeması (Hülya Kaynar, 2007-2019)

Gözlemin yapıldığı yer: Kuluncak Köyü / Divriği

Ürünün sahibi: Yeter Hanım

Ürünü dokuyan kişi: Yeter Hanım

Gözlemin yapıldığı tarih : 23.11.2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1960

Oluşturulan ürün-eşya: Halı yaygı

Hangi amaçla yapıldığı: Kullanım

Ürünün boyutları : 120 x 180 cm.

Kullanılan iplik türleri: Yün

Kullanılan renkler: Mavi, kırmızı, beyaz, siyah, yeşil, sarı, pembe, mor

Ürüne verilen genel ad: Halı yaygı

Dokumada kullanılan teknikler:Türk (Gördes=Kapalı)düğümü

Kullanılan motif isimleri: Yaprak, yıldız, çiçek, canavar ayağı, ejder, koçboynuzu, madalyon, post, goncagül, elibelinde, çengel, muska

Kompozisyon özelliği: İki adet sedef ve bir adet bordür ile çerçeve içine alınan zemin, geometrik merkezine göre tam simetrik olarak tasarlanmıştır. Bordür, zikzak form oluşturacak şekilde yerleştirilen yapraklar ile bu yapraklar arasına tasarlanan sekiz kollu yıldızların ötelemeli olarak yerleşiminden oluşmuştur. İki rengin fiyonk şekilde kullanılması ile meydana gelen sekiz kollu yıldızlar tepe noktalarına konumlanan muska motifleri ile de koruma altına alınmıştır.

"Hayat ve ölümle ilgili olan yaprak motifleri, ruhun ölümsüzlüğünü simgelerken, sekiz kollu yıldız, doğumdan ölüme kadar olan yaşam çizgisinin ifadesidir" (Ateş, [t.y.]: 61).

Sedef, ötelemeli olarak sonsuza doğru uzanan ve kem gözlerden, pis nefislerden korunmak amacıyla kullanılmış olan çengel motifleri ile süslenirken, iç sedef konturlarına yerleştirilen canavar ayakları da zemin boşluklarını hareketlendirmiştir.

Köşe göbek kompozisyonun uygulandığı zemin, merkeze yerleştirilen madalyon ile dikey eksende bu madalyondan su damlası şeklinde uzantısı olan gonca çiçeklerden oluşmuştur. Dörtgen formda olan ve konturları testere dişi ile kuvvetlendirilen madalyon, yatay eksende karşılıklı duran koçboynuzları ile

tamamlanmıştır. Stilize edilmiş çiçeklerin dolguladığı iç madalyon ise onu merkezine alan post motifi ile çevrelenmiştir. Madalyonlar arasındaki boşluklar goncagül ve stilize edilmiş çiçeklerle doldurulmuştur.

"Goncagül, bildiğimiz gülü değil, genel olarak "çiçek" manasını ifade eder. Yani "gonca çiçek" demek olan bu motifler, tam açılmamış bir çiçeğin boyuna kesitinin tezhip üslûbuna çekilmiş halidir" (Birol ve Derman, 2011: 101).

Ejder motifleri zeminde dört köşeye yerleştirilerek halı kompozisyonunu köşe-göbek forma dönüştürmüştür. Köşelerde oluşan boşluklar ise, bereket anlamı taşıyan karşılıklı koçboynuzları ile doldurulmuştur.

"İslam sanat eserlerinde sık sık tasvir edilen efsanevi hayvanlar arasında ejder, önemli bir yer işgal eder. Çeşitli Asya milletleri, ejdere farklı isimler vermişlerdir. Türkler'in "evren" adıyla andığı bu yaratığa, Araplar "tannin", Çinliler "lung", Moğollar ve İranlılar "ejderha" derler" (Birol ve Derman, 2011: 129).

> Ejderha figürü, Eski Türklerde sağlık ve mutluluk sembolü olarak görülmektedir. Bu masal hayvanı, gök, yer ve su unsurlarına bağlı olarak geniş bir uygulama alanı bulmuştur. Türklerde özellikle erken dönemlerde bereket, refah, güç ve kuvvet simgesi olarak kabul edilmiş ve bu efsanevi yaratık ön Asya kültürleri ile ilişkiye geçildiğinde anlamları zayıflamış ve daha çok kötülüğün simgesi olmuştur. Oysaki Çin mitolojisinde imparatorluk simgesi olan ve bazen hayat iksiri efsaneleri ile bağlantı kurulan ejder, bu yönüyle de Türkleri etkilemiştir. Türk mitolojisinde su, bolluk ve yeniden doğuşu simgelemektedir. 16.-17. yüzyıl. Safevi Sarayı atölyelerinde saray ressamları tarafından hazırlanan desenler dokunmuştur. İpek saray kilimlerinde de ejder motifleri bolluk, yağış, bereket, mutluluk anlamında kullanılmıştır (Aydın, 2013: 1-15).

Su damlası şeklinde simetrik uzanan goncagüllerin iç dolgusunda, birer adet elibelinde motifleri görülmektedir. Bu motif, "dişiliğin simgesidir, sadece analık ve doğurganlığı değil, aynı zamanda uğur, bereket, kısmet, mutluluk ve neşeyi sembolize eder" (Erbek, 2002: 12).

Resim 2. Halının Restitüsyon Çalışması (Hülya Kaynar, 2019)

Resim 3. Halı Yastık Örneği ve Kompozisyon Şeması (Hülya Kaynar, 2007-2019)

Gözlemin yapıldığı yer: Kuluncak Köyü / Divriği

Ürünün sahibi: Yeter Hanım

Ürünü dokuyan kişi: Yeter Hanım

Gözlemin yapıldığı tarih: 23.11.2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1980

Oluşturulan ürün-eşya: Halı yastık

Hangi amaçla yapıldığı: Kullanım

Ürünün boyutları: 50 x 95 cm.

Kullanılan iplik türleri: Yün

Kullanılan renkler: Kırmızı, turuncu, yeşil, sarı, gri, siyah, beyaz, devetüyü

Ürüne verilen genel ad: Halı yastık

Dokumada kullanılan teknikler:Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri: Madalyon, göz, koçboynuzu, elibelinde, alem, stilize hayvan

Kompozisyon özelliği: Bir adet sedef tarafından çerçeve içine alınan zemin, geometrik merkezine göre tam simetrik tasarlanmıştır. Sedef, beyaz zemin üzerine her üç motifte bir, renk değiştirmek suretiyle sonsuza uzanan muska motifleri ile doldurulmuştur. Bu motif, iyi giden ya da iyi gitmesi arzulanan yaşantının nazarlardan, kem gözlerden, pis nefislerden korunması amacıyla yapılır.

Büyük bir sekizgen tarafından çift mihraplı forma dönüşen zemin, dikey eksende artı (+) şeklinde tasarlanmış iki adet madalyonun sonsuza uzanmasından meydana gelmiştir. Madalyon iç dolgularında, bereketli bir ömür dilemek için karşılıklı dört adet elibelinde motifleri kullanılmıştır. Madalyonun dış konturlarından zemin boşluğuna doğru simetrik olarak tasarlanmış, sarı renkli stilize edilmiş dört ayaklı hayvan figürleri görülmektedir. Mihrap nişinin iç kısmı karşılıklı duran koçboynuzları ve alem motifi ile doldurulurken, iki madalyon arasındaki bağlantıyı da yine karşılıklı duran ve bereket anlamı içeren elibelinde motifleri oluşturmaktadır.

Resim 4. Halının Restitüsyon Çalışması (Hülya Kaynar, 2019)

Resim 5. Halı Yastık Örneği ve Yüzey Kompozisyon Çalışması (Hülya Kaynar, 2007-2019)

Gözlemin yapıldığı yer: Kuluncak Köyü / Divriği

Ürünün sahibi: Yeter Hanım

Ürünü dokuyan kişi: Yeter Hanım

Gözlemin yapıldığı tarih: 23.11.2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini): 1980

Oluşturulan ürün-eşya: Halı yastık

Hangi amaçla yapıldığı: Kullanım

Ürünün boyutları: 50 x 95 cm.

Kullanılan iplik türleri: Yün

Kullanılan renkler: Kırmızı, devetüyü, mavi, yeşil, beyaz, lacivert, siyah, mor

Ürüne verilen genel ad: Halı yastık

Dokumada kullanılan teknikler:Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri: Çengel, çiçek, akrep, göz, kuğu, ağaç, sandık, bereket, leblebili su

Kompozisyon özelliği: Bir adet sedef tarafından çerçeve içine alınan zemin, geometrik merkezine göre tam simetrik tasarlanmıştır. Leblebili su ile çerçeve içine alınan sedef, ötelemeli olarak sonsuza doğru uzanan ve korunmak amacıyla kullanılmış olan çengel motifleri ile süslenirken, bileşim noktalarına yerleştirilen çiçek motifleriyle de güzel bir ömür dileği ortaya çıkmaktadır.

Zemin, geometrik merkezine göre tam simetrik tasarlanmış olup, basamaklar şeklinde daralan çift mihrap formla çerçeve içine alınmıştır. Merkeze yerleştirilen ve iç içe tasarlanmış olan sandık motifi ise dikey eksendeki uzantıları ile hayat ağacı formuna girmiştir. Çiçek ve bereket motifleri ile bezeli olan sandık motifi, evlenmek isteyen genç kızların çeyiz sandığını sembolize eder. İçerisindeki motiflerle beraber bereketli ve güzelliklerle dolu bir evlilik hayatının arzu edildiği anlaşılmaktadır.

Madalyon uzantılarında, simetrik olarak tasarlanmış ağaç dalları ile bu dalların altında birer kuğu motifi görülmektedir.

"Kuğu, kaz, ördek gibi su hayvanları, Türklerin eskiden beri kutsal saydıkları hayvanlardandı. Bugün Kazak ve Kırgızlar arasında, özellikle halılarda kuğu motifi resmedilmektedir. Yine Kazak türkü ve şarkılarında kuğu, sevgi, muhabbet, ayrılık, ölüm sembolü olarak işlenmektedir" (Deniz, 2007: 35).

Mihrap nişinin dış kısmı, simetrik olarak yerleştirilen dört adet akrep motifi ile doldurulmuştur. Merkezine göz motifi yerleştirilen akrep motifi, "göçebelerin bu hayvana karşı korunma içgüdüsü ile yapılmıştır" (Ateş, [t.y.]: 58).

Resim 6. Halının Restitüsyon Çalışması (Hülya Kaynar, 2019)

Resim 7. Halı Yastık Örneği (Hülya Kaynar, 2007)

Gözlemin yapıldığı yer: Kuluncak Köyü / Divriği

Ürünün sahibi: Yeter Hanım

Ürünü dokuyan kişi: Yeter Hanım

Gözlemin yapıldığı tarih: 23.11.2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1980

Oluşturulan ürün-eşya: Halı yastık

Hangi amaçla yapıldığı: Kullanım

Ürünün boyutları: 50 x 95 cm.

Kullanılan iplik türleri: Yün

Kullanılan renkler: Kırmızı, siyah, yeşil, kahverengi, gri, sarı, beyaz, devetüyü, mor

Ürüne verilen genel ad: Halı yastık

Dokumada kullanılan teknikler: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri: Madalyon, çengel, göz, testere dişi, çiçek, elibelinde, lale, gül

Kompozisyon özelliği: Bir adet sedef tarafından çerçeve içine alınan zemin, çift mihrap formunda olup, geometrik merkezine göre tam simetrik tasarlanmıştır. Sedef, yan yatmış "S" şeklindeki çengeller ile bileşim noktalarına konulan çiçeklerin sonsuza uzanmasından meydana gelmiştir. Bordür şeklinde tasarlanan mihrap kemeri içte ve dışta testere dişi motifinin kullanılmasıyla basamaklı bir görünüm kazanmıştır. Gerek testere dişi, gerekse mihrap kemerine ötelemeli yerleştirilen göz motifi, yaşamı korumayı amaçlamaktadır.

Zemin göbeğine yerleştirilen madalyon, dikey eksende simetrik olarak tasarlanan elibelinde motifleri ile tamamlanmıştır. Madalyon ise, lale, gül, gonca çiçek ve göz motifleri ile bezenmiştir.

Resim 8. Halı Çanta Örneği (Hülya Kaynar, 2007)

Gözlemin yapıldığı yer: Kuluncak Köyü / Divriği

Ürünün sahibi: Yeter Hanım

Ürünü dokuyan kişi: Yeter Hanım

Gözlemin yapıldığı tarih: 23.11.2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1970

Oluşturulan ürün-eşya: Çanta

Hangi amaçla yapıldığı: Kullanım

Ürünün boyutları: 45 x 45 cm.

Kullanılan iplik türleri: Yün

Kullanılan renkler: Siyah, kırmızı, beyaz, gri, sarı

Ürüne verilen genel ad: Çanta

Dokumada kullanılan teknikler: Türk (Gördes=Kapalı) düğümü

Kullanılan motif isimleri: Koçboynuzu, elibelinde, göz, yıldız, bereket

Kompozisyon özelliği: Bir adet sedef ile çerçeve içine alınmış olan zemin, geometrik merkezine göre tam simetrik tasarlanmıştır. Sedef, diyagonal yerleştirilen leblebili su ile stilize edilmiş motiflerin ötelemeli yerleşiminden oluşmuştur. Kare formdaki zemin köşelerinin basamaklar şeklinde kesilmesi ile sekizgen forma dönüşmüş ve merkezine karşılıklı dört elibelinde motifi yerleştirilmiştir. Bereketli bir ömrü dilemek amacıyla yapılan bu motif muhtelif yerlerine konulan göz motifleri ile de koruma altına alınmak istenmiştir. Sekizgen köşeleri ise eril bir simge olan dört adet koçboynuzu motifleri ile doldurulmuştur.

Resim 9. Kilim Yaygı Örneği (Hülya Kaynar, 2007)

Gözlemin yapıldığı yer: Kuluncak Köyü/ Divriği

Ürünün sahibi: Yeter hanım

Ürünü dokuyan kişi: Yeter hanım

Gözlemin yapıldığı tarih: 23-11-2007

Ürünün dokunduğu tarih(tahmini) : 1965

Oluşturulan ürün-eşya: Kilim yaygı

Hangi amaçla yapıldığ: Kullanım

Ürünün boyutları: 150x300 cm.

Kullanılan iplik türleri: Yün

Kullanılan renkler: Mavi, sarı, siyah, beyaz, yeşil, kırmızı, devetüyü

Ürüne verilen genel ad: Kilim yaygı

Dokumada kullanılan teknikler: Düz kilim dokuma üstüne cicim dokuma

Kullanılan motif isimleri:Pıtrak, saç bağı, elibelinde, bereket, koçboynuzu, çengel, göz, sandık

Kompozisyon özelliği: Kısa kenarlarda sınırları serbest bırakılan kilim, uzun kenarlarda kovalamalı olarak yerleştirilen çengel motifleri ile çevrelenmiştir. Zemin

kompozisyonu, muhtelif kalınlıklardaki tahtaların yatay eksende birbiri ardınca sonsuza uzanmasından meydana gelmiştir. Üç tahtada bir, kırmızı zeminli boş tahta kullanılarak gruplar oluşturulmuş ve görüntü kargaşası önlenmiştir. Yapılan tüm kompozisyonlarda motiflerle bezeli olan tahtaların orta noktasına, devetüyü zemin üstüne saç bağı motifleri yerleştirilmiştir. Zikzaklı su şeklinde ve birbirine girift olarak yerleştirilen yarım pıtraklar, bereket anlamındaki karşılıklı elibelinde motifleri, içi muhtelif şekillerle doldurulmuş sandıklar, göz ve koçboynuzu motifleri ise her bir tahtada süsleyici unsurlar olarak kullanılmışlardır.

Sonuç

Divriği ilçesi köklü bir tarihe sahip, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve hatta başkent olmuş bir merkezdir. Kültürel açıdan oldukça zengin bir altyapıya sahiptir. Divriği İlçe Merkezinde ve Köylerinde teknik, renk ve desen özellikleri bakımından benzer özellikler gösteren örnekler Divriği dokumalarını oluşturmaktadır. Araştırmada dokuma yapılan Kuluncak Köyünde bulunan, 1 (bir) adet halı yaygı, 3 (üç) adet halı yastık, 1 (bir) adet halı çanta ve 1 (bir) adet kilim (cicim) örneği incelenmiştir. İncelenen örneklerde yöre özelliğine sadık kalınarak kırmızı renk ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Zemin siyahtır, fakat köşe göbekli motifler tercih edildiği için zemin rengi olan siyah, köşelerde ve göbekte kalmış, zeminin zemininde kırmızı renk kullanılmıştır. İncelenen örneklerde aprak, yıldız, çiçek, canavar ayağı, ejder, koçboynuzu, madalyon, post, goncagül, elibelinde, çengel, muska, göz, alem, stilize hayvan, akrep, kuğu, sandık, bereket, leblebili su, testere dişi, lale, gül, pıtrak, saç bağı motifleri yer almaktadır. Kullanılan motifler açısından Anadolu halıları ile benzer özellikler gösterse de, motiflerin dağılımı ve yüzey şeması açısından karakteristik özellik göstermektedir. Halılarda Türk düğümü, düz dokumada ise, kilim ve cicim teknikleri uygulanmıştır.

Kaynaklar

Ateş, Mehmet. Türk Halıları Motiflerin Sembollerin Dili. Nevşehir: Ema Kağıtçılık Matbaacılık Ltd., [t.y.].

Aydın, Öznur. "Çin ve Türk İşlemelerindeki Ejderha Motifi". Akdeniz Sanat Dergisi 6.12 (2013): 1-15.

Birol, A., İnci ve Derman, Çiçek. Türk Tezyînî San'atlarında Motifler, İstanbul: Kubbealtı Neşriyâtı No:26, ISBN: 978-975-7663-07-2, 2011.

Kaynar, Hülya ve Tonus, Emine . "Kangal Yöresine Ait Bir Grup Anadolu Halısının Teknik ve Desen Analizi". Art - Sanat Dergisi / 10 (Temmuz 2018): 196.

Doi: 10.26650/artsanat.2018.10.0009

Deniz, Bekir. "Azerbaycan ve Anadolu-Türk Halılarının Benzer Özellikleri". Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi 18 (2007): 35.

Erbek, Mine. Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002.

Görgünay, Neriman. (1976). Doğu Yöresi Halıları. Sanat Dizisi 23. İş Bankası Kültür Yayınları:163.

İyi, Sevgi. "Çağdaş Açılımlarıyla Kültür Kavramı ve İoanna Kuçuradi, Maltepe Üniversitesi Fen-Edebi yat Fakültesi Dergisi Sayı 1, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Yayınları, (2003):22.

Elektronik Kaynaklar

http://www.divrigi.bel.tr/divrigi.aspx / Erişim tarihi: 12.09.2019

Görsel Kaynaklar:

Makalede yer alan bütün görsel kaynaklar Hülya Kaynar (2007)'a aittir.

Makalede yer alan bütün restitüsyon çalışmaları Hülya Kaynar (2019)'a aittir.